Introduktion – urban utveckling och interaktion

Thomas Borén

> INTERAKTION: (nylatin *intera'ctio*, av inter- och aktion, av latin *a'ctio* 'handling'), samverkan, samspel; process där grupper eller individer genom sitt handlande ömsesidigt påverkar varandra.
>
> (Nationalencyklopedin 2017)

Nästan oavsett vilken ingång eller frågeställningar man har i urban forskning kommer man att behöva ta hänsyn till att de städer som studeras är som aktörer i sin egen rätt – staden som institution har visioner, policies, regelverk, praktiker och en slags intern förståelse (*tacit knowledge* eller "kultur") för hur saker ska göras, med vem, varför och när. Såväl med som mot detta kan stå mer eller mindre formerade intressegrupper, som lobbygrupperingar som representerar särintressen eller urbana protest- eller miljögrupper av olika slag. Gemensamt för dem är att de ytterst försöker påverka politiken i en viss riktning. Men relationerna här är sällan enkla. Städer i sig är komplexa och försöker balansera olika intressen inom sig.

Till bilden ska också läggas att även om städerna och deras med- och motaktörer är lokalt förankrade så är de indragna i flera övergripande sammanhang samtidigt, som till exempel en mer eller mindre global konkurrens mellan platser om kapital och arbetskraft, nationella åläg-

ganden och åtaganden (inte minst om miljö, klimat och hållbarhet), internationella idéspridningar och policymobilitet (sk ”rörlig” policy), nationell och internationell migration för att nämna några saker som bidrar till kontinuerlig förändring i staden och dess befolkning.

På en abstrakt nivå är det inte svårt att förstå att övergripande omvärldsförändringar påverkar enskilda städer, deras ekonomi, politik och sociala sammansättning men genom att sätta interaktion – växelspel, samverkan, samspel – i fokus för analyserna som följer i boken är ansatsen här att försöka förstå mer i detalj vad som händer i de relationer som finns mellan olika urbana aktörer. Aktörer som i sin tur påverkar eller driver den urbana utveckling vi dagligdags ser omkring oss, i Sverige och i andra länder.

Syftet med denna Ymer är således att i tio kapitel ge en öppen, nyanserad och sammantaget mångfacetterad granskning och belysning av förändringsprocesser i staden med fokus på de underliggande interaktioner som präglar utvecklingen.[1] Vilka är de viktiga aktörerna? Vad gör de? Hur hänger de samman med varandra? Hur använder de staden? Hur påverkar de staden? Hur kan vi förstå dem?

Frågorna är viktiga, inte minst i ljuset av ökande social polarisering och fragmentering, upplopp och social oro, ökad mobilitet och immigration och andra större förändringar i vår tid som vi ännu inte fullt ut förstår vad de innebär. I vid mening hänger många av dessa övergripande frågor dock samman med den urbana utveckling som sedan 1970-talet brukar sammanfattas med att staden blivit ”entreprenöriell” (Harvey 1989), vilket i mångt och mycket omdefinierade den urbana spelplanen och sätter nya ramar för den interaktion, lokalt som globalt, som är möjlig.

INTERAKTION OCH RUM

Att sätta fokus i boken på interaktion ligger också väl i linje med det relationella rumsbegrepp som präglat mycket av den urbana forskningen de senaste decennierna. Relation är ett begrepp som möjliggör

en förståelse för att olika aktörer, som inte behöver dela samma plats, ändå är sammanbundna i tid och rum. Relationerna är också avgörande för urban utveckling då staden kontinuerligt skapas genom de relationer som verkar inom staden, och mellan staden och andra platser. Förändras stadens interna och externa relationer kommer så staden också att ändras. Men medan en relation i princip skulle kunna vara ensidig eller nästan ensidig, t ex en maktfullmäktig eller omnipotent relation, handlar interaktion alltid om någon typ av samspel och ömsesidighet, om än ibland oönskad. Interaktion kan därmed ses som en mer specifik term än relation.

Vidare kan man fråga sig vad relationer består av om de inte skulle vara uppbyggda av interaktioner – för att en relation ska finnas måste det hända något i den – någon typ av materiell praktik (Massey 2005) måste underbygga den och dessa sker ofta som respons på någon annans materiella praktik, vilket resulterar i en interaktion, vilket i sin tur bygger upp en relation mellan aktörerna. Interaktion kan härmed ses som en grundläggande pusselbit för att förstå relationer och som i sina beståndsdelar byggs upp av den materiella praktik som måste finnas för mänskligt varande.

Här är det dock viktigt att påminna om att den ovan antydda formeln ”materiell praktik > respons > interaktion > relation” är en teoretisk abstraktion. Konkret sett är verkligheten inte så renodlad utan är snarare full av materiella praktiker, interaktioner och relationer som delar samma rum, existerar samtidigt och som därmed i praktisk mening kommer att definiera varandra som en slags över tid öppen totalitet. Tänker man vidare att alla mänskliga aktörer mer eller mindre alltid under sin vakna tid gör saker – materiella praktiker – i sociala sammanhang kommer man i denna tankes slutledning finna en kontinuerlig, ständigt pågående samverkan där efter några led alla inblandade påverkas av varandra. Ett samspel och växelverkan som i några led täcker in en stor grupp människor vilka med teknologins hjälp och inte minst med hjälp av sociala medier kan vara spridda över stora avstånd.

I denna konkreta värld av materiella praktiker kommer också de rumsliga aspekterna att göra sig gällande i hur interaktionerna tar form – makten att överbrygga avstånd i de materiella praktikerna och i responserna kommer att vara avgörande. Det är tydligt, i en globaliserad värld, att det inte är avståndet i sig som är avgörande utan snarare just makten att överbrygga avstånd. Samtidigt betyder inte detta paradoxalt nog att närhetens roll har minskat i betydelse. Det är just den möjliga närheten i städer mellan aktörer och de effekter närheten i sig är upphov till som gör städer speciella (Scott och Storper 2015) och kan tilläggas, när aktörer befinner sig nära varandra behövs en relativt sett mindre makt för att överbrygga de avstånd som ändå finns. Denna makt är dock inte jämnt fördelad, varken inom eller mellan städer och det finns således en hierarkisk ordning, eller för att använda Doreen Masseys ord en ”maktgeometri” (1991), i de möjliga interna och externa interaktioner och relationer som underbygger urban förändring.

Det går med all säkerhet att utveckla denna vänskapliga kritik av det relationella rumsbegreppet då dessa inledande punkter inte är tänkta att vara uttömmande. Snarare är de till för att belysa en ingång till forskning om städer som på empirisk grund och på ett öppet jämförande sätt har möjlighet att analysera de komplexa beroendeförhållanden, möjligheter och begränsningar som finns för utveckling och förändring under den urbanism som växer fram i spåren av ett alltmer globalt integrerat urbant samhällsystem. Detta system, som Peck (2015) framhåller, innebär att de enskilda städerna oavsett sin specifika historia, sammansättning eller nationella kontext också ingår i en övergripande (global) kontext – ”the context of context” – av i korthet kapitalistiskt definierade politisk-ekonomiska beroendeförhållanden. Det var i denna ”context of context” som staden fick en ny roll i samband med övergången från ”fordism” till ”post-fordism”, det var i denna övergångstid som staden blev ”entreprenöriell” (Harvey 1989).

Den entreprenöriella stadens urbanism

Bakgrunden till ”den entreprenöriella stadens urbanism” är att det fordistiska ekonomiska systemet eller ”ackumuleringsregimen” från efterkrigstiden sedan början av 1970-talet inte längre fungerar och att städer i den framväxande ”post-fordistiska” ekonomin prövar olika lösningar på den kris som detta utlöst (Franzén *et al.* 2016). I en tidig och banbrytande artikel 1989 sammanfattande urbangeografen David Harvey (1989) utvecklingen av västerländska städer som att ha gått från ”urban managerialism” till ”urban entreprenierialism” vilket i korthet inneburit att städer i högre utsträckning än tidigare måste kämpa för att behålla och locka till sig investeringar, kapital, arbetskraft och då särskilt högutbildade, kreativa och innovativa människor, samt också locka turister, konferensbesökare och andra tillfälliga besökare i konkurrens med andra städer och platser. I korthet handlar det om att sälja in staden och göra den attraktiv på en ”platsernas marknad”.

En viktig aspekt i denna konkurrens är att samarbeten och interaktion av olika slag fått en större betydelse. Om omvärlden uppfattas som konkurrerande kommer såväl de externa som de interna relationerna i staden att påverkas i relation till detta. Externt kan det handla om att genom platsmarknadsföring sätta ”staden på världskartan”, göra den känd och ihågkommen i omvärlden och på andra sätt försöka utveckla det ”kollektiva sociala kapital” (Harvey 2002) som många framstående (men ofta socialt segregerade) städer, som London, Paris och New York, har mycket av. Det handlar då om att lyfta fram det som är bra och lockande för företag, arbetskraft och besökare, vilket dock får långtgående konsekvenser för staden och dess invånare (Ramberg 2016). Kritiken är att det som är mindre bra eller inte uppfattas som representativt skyfflas undan i såväl marknadsföring som i praktiska termer, dvs stadens egna praktiker blir exkluderande för dem som inte passar in i den önskade målbilden (Ek och Hultman 2007, Ek 2009), vilket är särskilt problematiskt i demokratiska termer (Syssner 2012). Rimligtvis torde de geografiska berättelser som sprids av stadens företrädare i platsmarknadsföringssyfte spegla alla invånare på platsen och inte verka exkluderande.

Men även de interna relationerna definieras om. I en studie av urban entreprenörialism i Stockholm och Göteborg skriver Franzén, Hertting och Thörn:

> Den globala stadskonkurrensen – eller noga taget föreställningen om den – gör kommun och lokalt näringsliv *mer beroende av varandra*. Med hänvisning till en global konkurrens krävs mobilisering av handlingskraft tvärs formella myndighetsjurisdiktioner och tvärs samhällets offentliga, privata och civila sfärer. (Franzén *et al.* 2016: 204, kursiv i original)

Några av de relationer och ”interaktionsrum” som särskilt utvecklats för detta är relativt väl kända och kan förstås genom begrepp som nätverksstyrning (*governance*), OPS (offentlig privat samverkan), BIDs (Business Improvement Districts) eller förhandlingsplanering, men problemet med dem är dels att det ofta finns ett inneboende demokratiskt underskott i dem, dels att de ofta inte tillräckligt inkluderar stora delar av samhället, åtminstone om man tänker att det gäller att få alla aktörer, inklusive hushållen, att dra åt samma håll och samarbeta för det gemensammas bästa. Vad som är ”bäst” kan förstås diskuteras men ekonomgeografen Michael Storper (1997) menar att för att platser ska stå sig i den globala konkurrensen måste alla de som har intressen i det lokala sammanhanget – från globalt verkande företag till enskilda grupper och hushåll – bidra och samverka. Detta eftersom platsen i sig är en viktig grund för det kollektiva lärande som ligger till grund för innovation, vilken i korthet är en grundval för att investera i högkostnadsländer. Och i innovationsdrivna högkostnadsekonomier gäller det att vara just bäst (i världen) på att lära nytt inom det produktionsfält som platsen behärskar. Platsen och dess befolkning blir således viktig för den urbana utvecklingen på ett förhållandevis nytt sätt. Bo Öhrström skriver:

> Den nya ekonomins institutioner består av en komplex samverkan mellan produktionssammanhang och formella organisationer, små och stora företag, fackföreningar, universitet, aktörer i den offentliga sektorn

> och, inte minst, hushållen. Konkurrensförmågan konstitueras av att man lyckas skapa en lokal miljö där alla dessa faktorer stöps samman i ett ”reflexivt, kollektivt handlande”. (Öhrström 2006: 66)

Det är viktigt att påpeka att dessa nätverk inte bara är lokala med verksamhet i staden. De är i högsta grad skalöverskridande. I Stockholm sker detta på flera sätt varav några är mer ”formella” än andra. Exempel på ett formellt skalövergripande nätverk med betydelse för hur staden utformas är landstingets regionplaneavdelning och framtagandet av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS. I den måste de 26 självstyrande kommunerna i Stockholmsregionen komma överens och ingen har egentligen mer makt än någon annan även om Stockholm stad sticker ut genom sin storlek och ekonomiska kraft (Hermelin 2009). Arbetet med RUFS är delvis reglerat i Plan- och bygglagen men i sammanhanget utgör detta snarare ett undantag än regeln. Mycket av det skalövergripande nätverksbyggandet sker istället i frivilligt formade formella eller informella nätverk. Ett formellt sådant nätverk, mindre reglerat än arbetet med RUFS utgörs av Mälardalsrådet, som har tagit som sin uppgift att:

> Mälardalsrådets uppgift är att vara forum för samverkan i strategiska frågor och skapa förutsättningar för medlemmarna att agera samfällt. (…) Det övergripande målet för Mälardalsrådet är att främja utvecklingen av Stockholm-Mälarregionen, och vara en mötesplats för politiken och för möten mellan näringsliv, politik och akademi i storregionala utvecklingsfrågor. (Mälardalsrådet 2016)

Men förutom formella nätverk som RUFS och Mälardalsrådet och de interaktioner som pågår i dem och liknande organisationer ämnade att understödja urban utveckling finns det i sammanhanget även informella nätverk, som blandar sig med de formella och som nedanstående exempel visar också kan löpa tvärs över skalnivåer. De representerar vidare ett sätt att istället för att teckna relationer och interaktioner

”uppåt” i skalnivå, från stad och region, över länder till internationella och globala organisationer, finns behov av att teckna dem ”inåt” mot det personburna, snarare än det organisationsburna. Det handlar i princip om att på personnivå teckna de relationer som enskilda beslutsfattare har och hur deras respektive intressen samverkar för att driva eller inte driva utvecklingen åt ett visst håll. I en föreläsning i februari 2016 vid Stockholms universitet av Stockholms trafikborgarråd Daniel Helldén tecknade han upp hur personer, institutioner, kommuner, politiska partier och företag och finansinstitut utifrån sina respektive intressen utgjorde ett nätverk av sammanhängande intressen som tillsammans hindrade beslut som skulle kunna leda till nedläggningen av Bromma flygplats i Stockholm.

Ytterst är det en politisk fråga där majoriteten i Stockholms kommunfullmäktige vill riva upp stadens kontrakt med statliga flygplatsbolaget Swedavia för att bygga bostäder men en riksdagsmajoritet hindrar regeringen från att ens undersöka frågan. I en renodlad marknadsekonomi torde istället, enligt urban-ekonomisk teori, den extensiva markanvändningen på Bromma ersättas med en mycket mer intensiv markanvändning på grund av markens höga jordränta, som ökat kraftigt sedan flygplatsen etablerades 1936 i takt med att läget blivit relativt sett mer centralt i samband med att staden vuxit. Dock verkar det som om andra aktörer, med intressen i flygbolaget SAS och därmed Arlanda flygplats, inte börjat agera i frågan. Inte heller stora byggföretag och byggfackförbund (vilka har relativt starkt inflytande i det största regeringspartiet) verkar ha agerat med kraft för att öppna upp den ”byggpotential” som finns på och kring Brommafältet och i samband med att Arlanda och Skavsta flygplatser samt tåg och andra relaterade transporter byggs ut. Kanske finns en tanke här om att tiden hur som helst ligger för dessa aktörer i takt med att staden fortsätter växa, jordräntan ökar ytterligare och Bromma flygplats härmed blir än mer av en urban anomali? I det här fallet är det huvudsakligen svenska aktörer men nätverken kan lika gärna sträcka sig över landets gränser med t ex internationella företag, fastighetsägare och finansinstitut.

Paradoxalt i sammanhanget är att Sverige saknar en tydlig politik om städer – det är inget politikområde på nationell nivå trots att det finns både medial och akademisk debatt om de stora frågor som berörs (ex. Franzén *et al.* 2016, Ramberg 2016, Baeten och Listerborn 2016, Olsson *et al.* 2016, Ståhle 2016 för att nämna några böcker på svenska från bara förra året), samt ett växande antal akademiska utbildningar om städer, stadsbyggnad och samhällsplanering. ”Delegationen för hållbara städer” efterlyste i sin slutrapport (2012) just en stadspolitik men staten förlängde inte den delegationen. De blocköverskridande försöken att nå en samsyn i bostadspolitiken kraschade hösten 2016 och i vissa fall, där enskilda kommuner försöker skapa utrymme för byggande har, som behandlats ovan, riksdagsmajoriteten stoppat att ens utreda möjligheten (Bromma). Detta kan vara ett särfall, infekterat inte främst av ideologiska skillnader om urban utveckling utan kanske snarare av blockering som politisk princip. Det verkar dock inte vara en framkomlig väg för utvecklingen av städer men visar förstås ännu en gång på komplexiteten i den urbana frågan.

Urban teori / Global urbanism

För att återgå till den entreprenöriella staden hade Harvey (1989) främst den västerländska staden i åtanke och kanske främst den amerikanska, vilka i hög utsträckning också drabbats av fordismens kris med stora nedläggningar av arbetsplatser i takt med att transporter förbilligats och produktionen av varor flyttat till länder med lägre lönenivåer. Men i takt med att världen globaliseras knyts även städer från andra delar av världen allt tydligare in i liknande beroende- och konkurrensförhållanden. Dock, menar forskare inom vad som i bred mening kallas post-kolonial teori, utan att detta speglas i den urbana teoribildningen, som fortfarande i huvudsak utgår från (modernitetens) erfarenheter och studier av staden i västerlandet. Forskning och erfarenheter om städer i andra delar av världen, om de uppmärksammas över huvud taget, inkluderas inte utan ses istället som (alltför)

annorlunda, avvikande, omoderna och ”outvecklade” (Robinson 2006, Roy 2009, Ferenčuhová och Gentile 2016).

Jennifer Robinson (2006, 2016) är en av de främsta företrädarna för en urbanteoretisk inriktning som genom begreppet ”ordinary cities” försöker utmana förståelsen av städer och menar att även förståelsen och teoribildningen kring västerländska städer skulle gynnas av att inkludera urbana erfarenheter från andra delar av världen, samt av att inte stirra sig blind på ekonomiska utvecklingsaspekter med vilka de rika städerna lätt hamnar i en klass för sig. Det handlar om att tänka komparativt (och inte enbart inkludera västerlandets städer som grund för urban teori) *och* vara öppen för att städer är olika men likväl möjliga att lära från för att förstå processer av generell eller pan-urban karaktär, oavsett om de ligger i väst eller någon annanstans (se även Ward 2010, Jacobs 2012, Peck 2015). För att forma urban teori och begrepp är rimligtvis alla urbana erfarenheter i grunden intressanta, oavsett var de ägt rum.

Den här typen av öppet jämförande perspektiv (Robinson 2016) ställer vår komparativa föreställningsförmåga i centrum och är nödvändig för att inte låsa vår generella förståelse för, och teoretiserande av, det urbana vid erfarenheter begränsade till i huvudsak några av de större städerna i västerlandet (främst i USA och Storbritannien).

Samtidigt är den här ansatsen endast ett av många perspektiv – sammanfattade i ord som till exempel världsstäder, den kreativa staden, ”nested cities”, assemblage eller planetär urbanisering – som figurerar i den teoretiska debatten om hur vi ska förstå städer. De många perspektiven, i grunden en diskussion om städer globalt, har gett upphov till stor akademisk diskussion, bland annat om stadens ontologi och epistemologi i vilken en del forskare försöker definiera vad en stad egentligen är (Scott och Storper 2015) eller vad planetär urbanisering innebär (Brenner och Schmid 2015).

Brenner och Schmid (2015) argumenterar för att det urbana är ett teoretiskt begrepp och inte i första hand en byggd miljö med en viss täthet. De menar att med ett sådant begrepp kan man då också bättre

förstå hur den urbana frågan är något som kommit att genomgående forma planetens liv och ekonomi, och att det därför är otillräckligt med ett begrepp om staden som något avgränsat och avskilt. Det urbana som begrepp så att säga sträcker sig långt ut över de gamla stadsgränserna och omformar landskap runt om i världen.

Storper och Scott (2016) å andra sidan vänder sig mot denna syn på staden och lyfter genom begreppet ”urban land nexus” (se även Scott och Storper 2015) fram att just den urbana skalan är central. Inte för att den kan tydligt avgränsas från ett omland eller för att den består av en tätt uppbyggd miljö utan för den dynamik och de processer som finns inneboende i närheten mellan många aktörer, dvs de agglomerationseffekter som finns i staden men saknas på andra ställen. De skriver:

> *[T]he city represents a very specific scale of economic and social interaction generated by agglomeration processes and focused on the imperative of proximity, and almost always endowed with governance arrangements that attempt to deal with the problematical effects of density and propinquity.* (2016: 1119, kursiv i original)

Ska man dra skillnaderna dem emellan till sin spets kan man uttrycka det som att Brenner och Schmid riktar fokus på stadens roll för det som är utanför den traditionella stadsgränsen medan Scott och Storper belyser det som är innanför den. Som ett axplock ur debatten om staden, dess begrepp och formandet av urban teori representerar de som lyfts fram här tydliga men olika perspektiv; där Robinson skriver fram att städer är olika men ändå jämförbara, poängterar Scott och Storper ett generellt drag hos alla städer. Peck pekar på att oavsett om städer är olika är de också en del av samma system, ett system som Brenner och Schmid i grunden menar är urbant definierat och som påverkar i princip alla miljöer på vår jord. Det urbana är i centrum, förstås, men uppenbart är att det finns olika sätt att förstå vad staden med dess interna och externa relationer innebär. Frågan om den *inter-*

aktion som sker i och genom dessa relationer och vad det betyder för urban utveckling är således långt ifrån avgjord. Desto större anledning att denna bok sätter detta i fokus.

Urban utveckling och interaktion

Oavsett hur man ställer sig i de nämnda debatterna framgår av ovanstående axplock att det finns flera olika sätt att teoretiskt och tematiskt underbygga sina studier av urban utveckling och interaktion. Kapitlen som följer bygger huvudsakligen på empiriska studier inom geografi och antropologi och allt som allt formar bidragen i boken en bred och nyanserad bild av urban utveckling och interaktion, som av författarna behandlas på olika sätt. I bred mening behandlas utveckling, interaktion och förändring i förhållande till politik, planering, kultur, ekonomi, miljö och sociala hänsynstaganden – ofta på ett integrerat sätt. Vissa kapitel är jämförande medan andra bygger på enskilda fallstudier. Vissa lägger fokus tyngre på utveckling och förändring än interaktion, medan andra gör tvärtom. Några kapitel tar fasta på underliggande beslut medan andra mer övergripande fångar utvecklingen inom sitt område. I några kapitel behandlas huvudsakligen städers externa relationer medan i andra kapitel ligger fokus på stadens interna relationer.

I Simon Johanssons kapitel om Detroit i nordöstra USA framgår hur fordismens kris påverkat staden och dess tidigare stora fordonsindustri. Johansson analyserar konstruktionen av Midtown – ett område under gentrifiering nära stadskärnan – och visar hur ras (*race*)[2] är en understuderad men avgörande faktor i denna process. Johansson visar att processen går mycket snabbt. Affärsliv och serviceutbudet förändras och den svarta, äldre befolkningen byts mot en vit, ung befolkning. I kapitlet framgår med all tydlighet att gentrifiering inte bara är något som händer, något spontant, utan historien, aktörerna och strategierna bakom denna utveckling lyfts fram liksom vad de innebär för staden i termer av nya (och gamla) konfliktlinjer.

Michael Gentiles kapitel i boken visar ett exempel på hur urban teori

– här i form av begreppet ”geopolitical fault-line cities” – på en öppen jämförande basis kan formas av studier i andra delar av världen än västerlandet och bidra till en utveckling av den generella förståelsen för städer i stort och till litteraturen om ”delade” städer i synnerhet. Gentile utgår i sin analys från städer i Ukraina och de ”förkastningslinjer” i dem som han visar härur från dels relationen befolkningen har till en viss nationell idé eller avsaknad av sådan, dels till skilda geopolitiska diskurser. I det här fallet den diskurs som sprids från Moskva respektive den som EU eller ”väst” representerar.

Charlotta Widmarks kapitel behandlar Stor-La Paz i Bolivia och genom etnografiskt fältarbete och relationella rumsbegrepp undersöker hon utvecklingen i staden de senaste 30 åren. Från den nyliberala perioden över en orolig period som betecknats som Bolivias andra revolution till nutiden då ursprungsbefolkningarna fått avsevärt mer inflytande. Widmark visar hur staden i denna process avkoloniserats (långt efter kolonialismen formellt upphört) i takt med att ursprungsbefolkningarna mobiliserat sin politiska makt och sedan den ekonomiska politiken lagts om, samt vilka konsekvenser detta fått genom ny arkitektur, utbyggd infrastruktur och att stadens olika delar i praktisk mening definieras om vad gäller tillhörighet och identitet när de sociala hierarkierna förändras.

I Siri Schwabes kapitel analyseras Patronato – ett grannskap i Santiago de Chile – utifrån landets nyliberala politik och ekonomiska utveckling under och efter åren med diktatur. Patronato har utvecklat en nisch i den urbana ekonomin baserat på ”autencitet” i vilken områdets särpräglade palenstinska kulturarv spelar en stor roll för vad som uttrycks som ”mer-än-chilenskt” och används för att marknadsföra området som kosmopolitiskt. Grannskapet är dock statt i förändring och Schwabe speglar denna utveckling genom några av stadens invånare och deras relationer till området. Kapitlet belyser förhållandet mellan de lokala aktörerna och mer övergripande urbana och politiska processer och visar ett sätt som kulturarv kan vara en del av (nyliberal) urban utveckling.

I Johan Janssons och Dominic Powers kapitel analyseras en särskild grupp av aktörer, kuratorer, och den roll som de och staden har för de värdeskapande processer som en vara genomgår mellan det att den producerats till det att den konsumeras. Begreppet kuratering kommer ursprungligen från konstvärlden men har börjat användas i vidare mening i takt med att globalisering och digitalisering medfört att konsumenter står inför allt fler valmöjligheter. Kuratorn utgör här en hjälpande (mellan)hand som ibland utan egen vinning ser till att säljare och köpare möts och samtidigt adderar värde till den berörda produkten. Med två empiriska fallstudier av konst- respektive musikmarknaderna i Stockholm undersöker författarna kuratering som begrepp och medierande länk i den urbana ekonomin.

Lennart Tonell diskuterar i sitt kapitel hur politiker som är ansvariga för stadens utveckling faktiskt fattar beslut och visar att den rationella planeringen, tänkt vara informerad av den senaste kunskapen, i praktiken befinner sig relativt långt bort från den urbana utveckling vi ser idag. Snarare spelar ”magkänsla” och värderingar en stor roll. Tonell visar vilken roll detta spelar genom en analys av ett planärende (förtätningen av Kvarteret Plankan i Stockholm) och följer sedan den formella interaktion som sker mellan staden och invånarna genom Länsstyrelsens och domstolars yttranden och beslut i ärendet i takt med att ärendet överklagas i olika instanser.

I Moa Tunströms och Lukas Smas kapitel undersöks vilka urbana normer som styr planeringen och hur de omsätts i planeringspraktik. Med exemplet Årstafältet i Stockholm visar de hur rådande stadsideal i både diskursiv och fysisk mening tränger ut tidigare ideal och att förorten härmed byggs om och förändras. Gränsen mellan förort och stad förskjuts men processen är inte oproblematisk och analysen visar att planeringen är fragmenterad och att interaktionen mellan olika parter inte är samstämd samt inte heller fullt ut reglerad. Tunström och Smas visar att de olika aktörerna håller sig med olika planeringsteoretiska modeller i olika delar av planprocessen vilket skapar spänningar både inom och mellan dem.

Annika Dahlberg och Sara Borgström belyser de gröna allmänningarnas roll i staden och hur denna har förändrats. De använder ett politisk ekologiskt ramverk där maktrelationer kring mark och nyttjande är centralt, något som ofta saknas i relaterade studier. Urbana gröna allmänningar, som parker och skogsdungar, kan inte bara förstås med hänsyn till deras ekologiska roll eller deras roll för rekreation utan också utifrån frågor om tillgänglighet och rättvisa. Utifrån tre perspektiv – territorialisering, social och ekologisk mångfunktionalitet och miljörättvisa – identifierar författarna ett flertal processer som de menar måste studeras tvärvetenskapligt för att få den förståelse som krävs, särskilt i en situation då befolkningen blir större, de gröna ytorna bebyggs och staden förtätas.

De två sista kapitlen i boken är skrivna inom ramen för två olika forskargruppers arbete. Det första av dessa bygger på ARTS-projektets resultat och behandlar förutsättningar och hinder för hur lokala initiativ för hållbar utveckling, som t ex samåkning eller urban odling, kan implementeras i större skala i Stockholmsregionen. Analysen visar att det är de existerande relationerna mellan aktörer som avgör om de hållbarhetslösningar som initiativen utvecklat skalas upp till hela regionen. Författarna identifierar utifrån studien tre nyckelfrågor som är viktiga för omställningen till ett hållbart samhälle – kommunens nya roll, långsiktiga plattformar och smart samverkan. Kapitlet är skrivet av Sara Borgström, Nikolina Oreskovic, Noah Linder, My Svensdotter, Maria Schewenius, Anna Emmelin och Magnus Tuvendal.

I det andra redovisas erfarenheterna från ECOSIMP, ett projekt som studerat ekosystemtjänstbegreppet från ett kommunalt perspektiv i nära samarbete med några skånska kommuner. Kapitlet ger inblick i hur nationella beslut, som ytterst syftar till hållbar utveckling, kan implementeras på kommunal nivå och i den lokala samhällsplaneringen som ett miljöpolitiskt verktyg. Kapitlet behandlar begreppet ekosystemtjänst, hur det uppfattas i kommunerna och dess samband med klimatanpassning och förtätning, samt vikten av ökat samarbete mellan forskning och samhälle. Kapitlet är skrivet av Per Schubert, K.

Ingemar Jönsson, Torleif Bramryd, Michael Johansson, Ebba Brink, Christine Wamsler, Thomas Palo, Thomas H. Beery, Nils G. A. Ekelund och Sanna Stålhammar.

Avslutningsvis så kan sägas att sammantaget är denna bok med sina olika kapitel ett bidrag till en ökad förståelse om städer och om de förändringsprocesser och underliggande interaktioner som präglar utvecklingen i dem, inte bara i Sverige eller västvärlden. Tanken är att kapitlen tillsammans på ett öppet jämförande sätt diskuterar processer som är eller kan vara pan-urbana. Vidare ger de olika analyserna tillsammans i ett öppet jämförande en djupare förståelse av att staden inte kan ses som en enhet utan snarare som en komplex sammanfogning av olikheter (det sociala med det kulturella med det fysiska med det politiska med det ekonomiska med det ekologiska med det legala med det institutionella och så vidare) som tillsammans i en rumsligt och av närhet definierad dynamik präglad av maktgeometriska konfigurationer sträcker sig från det individuella och lokala till de mest övergripande beroendeförhållandena.

Det är alltså en stad där inget bara händer helt oproblematiskt av sig själv – det är en räcka av aktörer på olika skalnivåer som i materiell praktik med varandra interagerar, bär upp och över tid utvecklar de relationer som tillsammans leder till urban förändring.

Noter

1. Arbetet med boken påbörjades i juni 2016 och alla kapitel har granskats av dels redaktören och en till två av de andra författarna och/eller av externa granskare i en fackgranskningsprocess som också inkluderar denna introduktion. Ett särskilt tack till Andrew Byerley, Jonas Bylund och Thomas Lundén, som granskat var sitt kapitel utan att vara med i boken. Merparten av kapitlen har också behandlats vid ett manus-seminarium med författarna vid Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet den 25 november 2016.
2. Ras som begrepp för olika grupper av befolkningen används inte i svenskt vardagsspråk men det används i USA.

Referenser

Brenner, Neil och Christian Schmid (2015) Towards a new epistemology of the urban? *City* 19 (2-3): 151–182.

Baeten, Guy och Carina Listerborn (red) (2016) *Tretton myter om bostadsfrågan*, Dokument Press, Årsta.

Delegationen för hållbara städer (2012) Femton hinder för hållbar stadsutveckling, Statens Offentliga Utredningar M 2011:01/2012/66.

Ek, Richard (2009) Från marknadsföring av polis till marknadsföring av zoner? *Geografiska Notiser* 67 (1): 34–44.

Ek, Richard och Johan Hultman (red) (2007) *Plats som produkt. Kommersialisering och paketering*, Studentlitteratur, Lund.

Ferenčuhová, Slavomíra och Michael Gentile (2016) Introduction: post-socialist cities and urban theory, *Eurasian Geography and Economics* 57 (4-5): 483–496.

Franzén, Mats; Nils Herrting och Catharina Thörn (2016) *Stad till salu. Entreprenörsurbanismen och det offentliga rummets värde*, Daidalos, Göteborg.

Harvey, David (1989) From managerialism to entrepreneurialism: the transformation of urban governance in late capitalism, *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography* 71 (1): 3–17.

Harvey, David (2002) The art of rent: globalization, monopoly and the commodification of culture, sid 93–110 i L Panitch och C Leys (red) *A world of contradictions: socialist register*, Monthly Review Press, New York.

Hermelin, Brita (2009) Spatial strategic planning in the Stockholm region—discourses on the space-economy and growth factors, *European Planning Studies* 17 (1): 131–148.

Jacobs, Jane M (2012) Commentary – comparing comparative urbanisms, *Urban Geography* 33 (6): 904–914.

Massey, Doreen (1991) A global sense of place, *Marxism Today* juni: 24–29.

Massey, Doreen (2005) *For space*, Sage, London & New Delhi.

Mälardalsrådet (2016) Om Mälardalsrådet, www.malardalsradet.se (besökt 18 november 2016).

Nationalencyklopedin (2017) Interaktion, www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/interaktion (besökt 31 mars 2017).

Olsson, Krister; Daniel Nilsson och Tigran Haas (red) (2016) *Urbanismer. Dagens stadsbyggande i retorik och praktik*, Nordic Academic Press, Lund.

Ramberg, Klas (red) (2016) *Stockholm som vara*, Stockholmia, Stockholm.

Robinson, Jennifer (2006) *Ordinary cities: between modernity and development*, London, Routledge.

Robinson, Jennifer (2016) Thinking cities through elsewhere: comparative tactics for a more global urban studies, *Progress in Human Geography* 40 (1): 3–29.

Roy, Anaya (2009) The 21st century metropolis: new geographies of theory, *Regional Studies* 43 (6): 819–830.

Scott, Allen J och Michael Storper (2015) The nature of cities: the scope and limits of urban theory, *International Journal of Urban and Regional Research* 39 (1): 1–15.

Storper, Michael (1997) *The regional world: territorial development in a global economy*, Guilford Press, New York.

Storper, Michael och Allen J Scott (2016) Current debates in urban theory: a critical assessment, *Urban Studies* 53 (6): 1114–1136.

Ståhle, Alexander (2016) *Alla behöver närhet. Så blir framtidens städer*, Dokument Press, Årsta.

Syssner, Josefina (2012) *Världens bästa plats? Platsmarknadsföring, makt och medborgarskap*, Nordic Academic Press, Lund.

Ward, Kevin (2010) Towards a relational comparative approach to the study of cities, *Progress in Human Geography* 34 (4): 471–487.

Öhrström, Bo (2006) Urban och ekonomisk utveckling. Platsbaserade strategier i den post-industriella staden, sid 41–85 i O Sernhede och T Johansson (red) *Storstadens omvandlingar*, Daidalos, Göteborg.